

УДК 811.111-26

DOI: 10.31891/2415-7929-2021-21-37

МАРТИНЮК О. В.
Хмельницький національний університет

МЕХАНІЗМ УТВОРЕННЯ НОВИХ РІЗНОВИДІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглянуто механізм утворення та особливості функціонування нових різновидів англійської мови, схарактеризовано внутрішньомовні та соціолінгвістичні чинники формування цих різновидів у різних країнах світу на основі лінгвістичних досліджень зарубіжних науковців. Виділено основні тенденції розвитку нових різновидів англійської мови на лексичному, словотворчому, фонетичному та граматичному рівнях.

Ключові слова: різновид англійської мови, мовна форма, мовний зразок, внутрішньомовні чинники, соціолінгвістичні чинники, діалекти.

MARTYNYUK O.
Khmelnyskyi National University

THE MECHANISM OF PRODUCING NEW VARIETIES OF ENGLISH

The article deals with the mechanism of development and specific features of new English language varieties spoken in different countries all over the world. It has been suggested that any new language form or language pattern can become a constituent part of a new variety. The reasons why certain language forms are picked up by other speakers and thus become successful elements of a newly emerging variety, while others fall into disuse have been grouped into two categories. The internal language properties (articulation conditions, cognitive principles, etc.) can determine the superiority of certain forms over others, their greater efficiency or ensure intra-system coherence with other elements. External sociolinguistic factors (power, prestige, or social identity) mostly determine which language forms are prevalent in a community, as speakers use them to symbolize social relations, actual or desired group membership, and other personal attitudes.

Taken together, all these factors contribute to the formation of new varieties of English. Some of their features originate in local dialects, others may be the result of transition from one variety to another, innovations and changes. On the lexical plane, borrowings from indigenous languages, as well as specific types of creativity caused by semantic shift, word-forming processes such as compounding, derivation, hybridity and calquing, contribute to the formation of new expressions. On the phonetic plane, reductive processes, some degree of retention and other phenomena which cannot be always easily accounted for have been revealed. In Grammar, more common linguistic phenomena such as non-standard forms («vernacular universals»), as well as innovations at the interface between lexis and grammar have been distinguished. Therefore, in a sense, language has a life of its own. It develops according to internal laws and principles and forms new varieties with the help of objective factors.

Key words: variety of English, language form, language pattern, internal language factors, sociolinguistic factors, dialects.

Постановка проблеми. Глобалізація суспільно-політичних та соціально-економічних процесів, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, активізація економічної, освітньої, наукової та культурної інтеграції України до світової спільноти актуалізує роль англійської мови як мови-посередника, засобу спілкування і взаєморозуміння між суб'єктами глобалізаційних відносин. У процесі вивчення англійської мови для професійного спілкування важливо враховувати світову тенденцію до її позиціонування не лише як іноземної (*English as a Foreign Language*), а як міжнародної (*English as an International Language*). Важливою метою тут є формування здатності здійснювати комунікацію не винятково з «класичними» носіями мови (в основному британцями й американцями), а й з представниками численних англійськомовних соціокультурних спільнот, які використовують історично сформовані різновиди англійської мови. Розуміння особливостей функціонування різновидів англійської мови у світовому контексті сприятиме формуванню іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців філологічних спеціальностей.

Аналіз останніх джерел. Значна кількість науковців-лінгвістів беззаперечно вважають англійську мову глобальною. Соціолінгвістичні особливості розвитку англійської мови у світовому контексті ґрунтовно досліджуються зарубіжними (Я. Бломмарт, Г. Віддоусон, Д. Гредол, Е. Ерлінг, Б. Какру, Д. Кристал, Т. Макартур, А. Пеннікук, Ф. Сарджент, Р. Філіпсон та ін.) та вітчизняними (Б. Ажнюк, Н. Пелагеша, О. Хоменко та ін.) фахівцями.

О. Хоменко свідчить про наявність у зарубіжних наукових працях термінологічного різноманіття, що підкреслює глобалізований статус англійської мови: глобальна англійська (*Global English, English as a global language*) (Д. Гредол), світова англійська (*World English*) (Т. Макартур), світова стандартизована розмовна англійська (*World Standard Spoken English*) (Д. Кристал), світові англійські (*World Englishes*) (Б. Какру), англійська мова як мова міжнародного розвитку (*English as a language for international development*) (Ф. Сарджент, Е. Ерлінг) та ін. [1, с. 210-211].

Серед педагогічної спільноти найбільшого поширення набула така диференціація англійської мови:

1) англійська як рідна мова (*English as a Native Language*), що використовується її носіями в Австралії, Канаді, Новій Зеландії, Великій Британії та Сполучених Штатах Америки (на своїй первісній батьківщині і в колоніальних поселеннях, де демографічна більшість населення мають європейське коріння);

2) англійська як офіційна (друга) мова (English as the Second Language) або креольська англійська (Creole English), що використовується як офіційний засіб внутрішньодержавного та міжособистісного спілкування, але не є рідною мовою для спільнот, які нею спілкуються. Це офіційна мова колишніх колоній Великої Британії або Сполучених Штатів. Індія, Нігерія, Малайзія, Філіппіни є країнами, де англійська вважається офіційною (другою) мовою;

3) англійська як іноземна мова (English as a Foreign Language), яка використовується як засіб спілкування для всіх, хто вивчає англійську мову як іноземну у закладах загальної середньої та вищої освіти у різних країнах світу (наприклад, Китай, Індонезія, Японія, Україна) [1; 5; 8].

Популярною у науковому світі альтернативою зазначеній класифікації є модель, запропонована Б. Какру, що демонструє класифікацію різновидів англійської мови у вигляді трьох концентричних кіл: 1) внутрішнього кола (Inner Circle), сформованого країнами, де англійська мова є рідною для переважної більшості населення; 2) зовнішнього кола (Outer Circle), представленого країнами, для яких англійська є офіційною (другою) мовою, використовується у галузях освіти, судочинства, на урядовому рівні тощо (Південна Африка, Індія та ін.); 3) колом, що розширюється (Expanding Circle), утвореного країнами, де вивчають англійську мову як іноземну [4].

Доцільно також розглянути класифікацію А. Гапти, відповідно до якої виділено п'ять окремих категорій англійської мови: 1) у країнах з одномовною спадщиною (monolingual ancestral) – напр. Велика Британія, США; 2) у країнах з одномовним контактом (monolingual contact) – напр. Ямайка; 3) у країнах з традиціями багатомовної освіти (multilingual scholastic) – напр. Індія, Пакистан; 4) у країнах з багатомовними контактами (multilingual contact) – напр. Сінгапур, Малайзія, Нігерія; 5) у країнах з багатомовною спадщиною (multilingual ancestral) – Південна Африка, Канада [5].

Беручи до уваги те, що англійською мовою розмовляють у більше ніж 100 країнах, у лінгвістичних джерелах знаходимо численні її різновиди, наприклад: американська, британська, австралійська, новозеландська, канадська, євро-англійська, ірландська, хінгліш (суміш хінді та англійської) китайська, японська, карибська, мексикансько-американська, пакистанська, нігерійська, філіппінська, шотландська, сінгапурська, південноафриканська, уельська, зімбаввійська та інші.

Метою нашого дослідження є характеристика механізму утворення нових різновидів англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Для початку розглянемо як функціонує мова. Доцільніше осмислювати мову не як сутність чи продукт мовленнєвої діяльності, а скоріше як процес. Він відбувається, коли хтось розмовляє, і під час будь-якого нового висловлювання активізується, відновлюється, реконструюється. Мовні одиниці, форми та явища постійно повторюються, тому, по суті, можна розглядати мову як послідовність таких повторень [6]. Однак, у цьому безперервному процесі завжди існує можливість їх модифікації, реорганізації та зміни взаємозв'язків між ними.

Таким чином, окремі мовні особливості поширюються, а інші втрачаються. Головну роль у цьому відіграє частота вживання: мовні форми та явища, які часто повторюються, стають природними, підсвідомими, звичними. Лінгвісти називають їх «когнітивно закріпленими». Отже, мову можна розглядати як сукупність одиниць та явищ (звуків, слів, сталих фраз, синтаксичних правил та моделей тощо), які постійно активуються та повторюються, мають здатність модифікуватися за формою та різняться за частотою вживання.

Усі характерні для певного різновиду англійської мови одиниці, форми та явища можуть з'явитися у будь-якому комунікативному середовищі. Типові комунікативні ситуації, які у довгостроковій перспективі призведуть до утворення нового різновиду англійської мови, характеризуються комунікативною взаємодією людей з різних прошарків суспільства – англійців, які розмовляють «стандартною» англійською мовою чи на її регіональному діалекті і представників інших національностей, які розмовляють як рідною, так і англійською мовою, що усвою чергу перебуває під впливом рідної. Їхні висловлювання є тією чи іншою мірою комунікативно успішними, зрозумілими для мовців у цій ситуації, а тому, швидше за все, будуть у подальшому часто повторюватися. Нове поєднання мовних одиниць, форм та явищ найбільш ефективно відбувається у нетипових комунікативних ситуаціях. Окремі мовні новоутворення поступово зникають, а інші проходять «відбір» і згодом стають характерними особливостями нових різновидів англійської мови.

На рисунку 1 об'єднано низку чинників, що впливають на процес утворення нових різновидів англійської мови. Хоча цей перелік, безумовно, не є вичерпним.

Надзвичайно важко виділити, які саме чинники є найбільш важливими у процесі створення нових різновидів мови. Зазвичай розрізняють внутрішньомовні чинники, пов'язані з природою окремої мови, її фізичними та когнітивними проявами, а також зовнішньомовні, переважно соціальні, чинники. Найбільш фундаментальними з внутрішньомовних чинників є ті, що пов'язані з фізичною формою артикуляційних органів, а отже визначають, які (і скільки) звуків людина може продукувати. Наприклад, у випадку невеликого розміру ротової порожнини, можна чітко вимовити лише обмежений набір голосних. Обмежена пластичність губ, ротової порожнини в цілому, зокрема язика, забезпечує меншу ефективність вимови приголосних.

Важливу роль у розвитку мови відіграють когнітивні чинники. Акустичний сигнал, одиниці та складові висловлювання обробляються у свідомості. Легкість такої обробки впливає на те, які з них залишаються у подальшому вжитку. Е. Шнайдер вбачає зв'язок між когнітивними процесами, вивченням другої мови та появою нових різновидів англійської мови (які, як правило, зароджувалися як другі мови, вивчені місцевими жителями у контакті з носіями англійської мови). Вивчення другої мови обмежене тим, як розум аналізує та обробляє вхідні дані, отримані у процесі сприйняття мови. Е. Шнайдер припускає, що коли мовці не обізнані з нормами цільової мови, когнітивні чинники стають ключовими у процесі формування нового різновиду мови. Однак, не завжди чітко зрозуміло, які саме когнітивні чинники відіграють основну роль і який їх вплив на зазначений процес [10, с. 189-206].

Рис. 1. Чинники виникнення нових постколоніальних різновидів англійської мови (за матеріалами [10])

Розглянемо, до прикладу, питання «простоти» мови. Лінгвістичні дослідження неодноразово доводили, що нові різновиди англійської мови є певною мірою «простішими», ніж інші. Причиною цього може бути уникнення мовцями складних лінгвістичних моделей, що має місце у процесі формування нового різновиду. В окремих випадках спостерігається тенденція до скорочення обсягу продукovanого мовного матеріалу, наприклад відсутність закінчення *-s* в іменників у множині, вжитих після числівників (південно-африканський різновид англійської мови). Однак, з іншого боку, існує тенденція до підсилення зрозумілості мовного зразка шляхом повторного висловлювання тієї самої інформації. Е. Шнайдер наводить приклад фрази «visit with us», взятий з філіппінського різновиду англійської мови. Тут прийменник «with» є в певному сенсі непотрібним, оскільки значення закладено у самому дієслові «visit». Сюди ж віднесемо подвоєння сполучників у реченні «Although you are away, but you do not forget» (західно-африканський різновид англійської мови) [10, с. 189-206].

Ще однією властивістю багатьох нових різновидів англійської мови є уникнення запозичення винятків (таких форм як «knowed» замість «knew», «mouses» замість «mice») [11].

Важливу роль також відіграє принцип аналогії, тобто структурування одних мовних підсистем за зразком інших. Наприклад, узагальнення моделі формування розділових запитань для усіх контекстів: «You are coming, isn't it?» (індійський різновид англійської мови). Цей самий принцип можна проілюструвати інверсією у другій частині речення «I asked him where is he?», утвореній за зразком питального речення (пакистанський різновид англійської мови).

Є й інші когнітивно мотивовані принципи лінгвістичних змін, які регулюють процеси розвитку мови та відбору мовного матеріалу у світових різновидах англійської мови. Тут варто зазначити дві основні тенденції – граматизації (grammaticalization) та екзаптації (exaptation), які проаналізовані у праці Е. Шнайдера [10].

Граматизація – тенденція, яка зустрічається у багатьох мовах, коли лексичні одиниці послаблюють своє значення та семантично «стираються» і, зрештою, стають граматично функціональними одиницями. Наприклад, дієслово «know» у фразі «The coffee's very hot, know» є скороченою формою від «you know», що поступово втрачає своє лексичне дієслівне значення (сінгапурський різновид англійської мови).

Екзаптация, або «функціональний перерозподіл» – тенденція до набуття мовними формами нових функцій. Наприклад, у Карибських різновидах англійської мови «does» стало показником звичності дії («*it does go*» означає «він регулярно ходить»); «*fit*» в Камеруні служить для висловлювання ввічливого прохання («*We fit go sinema?*» означає «*Shall we go ...?*»).

Зовнішні чинники, навпаки, пов'язані із соціальною оцінкою та запровадженням нових мовних форм. У нових різновидах мовні форми можуть успішно увійти у вжиток лише тому, що їх обирає більшість мовців або вони пов'язані з якоюсь значимою соціальною групою. Коротко розглянемо деякі з цих чинників.

Значну роль відіграє демографічний чинник. Чим більша кількість людей використовують певний різновид мови, тим частіше створюватимуться і тиражуватимуться окремі мовні форми. Більша кількість мовців означає ширший доступ до англійської як цільової мови. Так громади поселенців з переважною більшістю мігрантів з Англії встановлювали та укріплювали домінування англійської мови і були найменш сприйнятливими до впливу корінних мов. І навпаки, у торгових та експлуатаційних колоніях частка англійськомовного населення набагато менша, а ті, хто вивчали англійську, більше впливали на мовну ситуацію у громаді.

В історичній перспективі ефект засновника, який згадував у своїх дослідженнях С. Мафвін, посилює мовний вплив перших груп поселенців на новій території. Перші покоління мігрантів не мають жодної лінгвістичної норми, до якої можна було б пристосуватися. Тож із часом кілька їхніх поколінь створюють свої власні норми. Пізніші хвилі іммігрантів стикаються з уже ustalеними у спільноті соціальними та мовними нормами. Перед ними постає завдання поступово пристосовуватися до них, одночасно роблячи свій внесок у мовний фонд. Таким чином, «принцип засновника» свідчить про те, що попередні покоління іммігрантів у новоствореній громаді мають суттєво більший вплив на розвиток мови, ніж пізніші [9].

Але справа не лише у цифрах та хронології. Мова також є інструментом для прояву влади та солідарності у громаді. У мовних питаннях, як і в інших соціальних нормах, владні посадовці зазвичай визначають власну поведінку та очікування як орієнтири для всієї громади. Сучасні тенденції до вивчення англійської мови у багатьох країнах, де її знання розглядається як перепустка до нових економічних можливостей та кращого життя, відображають економічний вплив мови, а точніше, її носіїв – власників або представників великих міжнародних компаній. Однак, цей аргумент може мати протилежний ефект. Владні посадовці не завжди користуються прихильністю населення і не обов'язково є прикладом для інших. У той же час прагнення до солідарності та суто людське бажання встановлювати зв'язки у спільноті впливають на формування мовних норм.

Поняття престижу з двома його основними різновидами, запропонованими В. Лабовим, тісно пов'язане з лінгвістичним відображенням соціальної оцінки. Офіційний престиж (*overt prestige*) асоціюється з використанням формального варіанту мови у владних колах громади. Однак, прихований престиж (*covert prestige*) у громаді часто співвідносять з тими носіями мови, яких люди насправді люблять та поважають. Вони здебільшого знаходяться на протилежному кінці соціальної драбини [7].

Ще один аспект цієї проблеми – трактування лінгвістичних відмінностей як засобу визначення приналежності до певної соціальної групи. Лінгвістичні розбіжності, як правило, несуть соціально-символічну функцію і служать показниками ідентичності. Мовець, використовуючи ті чи інші лінгвістичні засоби, може сигналізувати про своє бажання належати до певної громади чи групи. Таким чином, мінливість мови є потужним інструментом для активної маніпуляції своїми соціальними відносинами та амбіціями.

Усі різновиди англійської мови у світі мають спільні ознаки, характерні для англійської мови. Наприклад, як зазначає Е. Шнайдер, усі вони мають іменники на зразок «*house*», «*dog*» та «*sister*», глухі фрикативні звуки такі як /s/ та /f/, голосні переднього ряду як у словах *hit* та *heat*, прямий порядок слів (підмет, присудок, додаток) тощо. Але увагу дослідників частіше привертають не спільні риси, а їх відмінності на усіх рівнях [10].

Підкреслимо, що окремий різновид англійської мови характеризує своєрідна сукупність ознак. Як правило, існують стереотипи – мовні ознаки, пов'язані з певним регіоном та його мовою. Так, наприклад, американці, на відміну від британців, вимовляють звук /r/ у позиції після голосного («*car*», «*park*», «*fur*»), використовують американізм на зразок «*apartment*», «*sidewalk*», «*cab*» та ін.; австралійці називають своїх друзів «*mates*», вимовляючи слово через /ai/; канадійці використовують частку «*eh*» для розділових запитань (It's nice, *eh?*), канадіанізм типу «*bachelor apartment*», «*bank machine*», «*chesterfield*» тощо. Однак, це лише поверхневі узагальнення, насправді існує величезна кількість таких ознак. Виділимо основні тенденції розвитку нових різновидів англійської мови.

На лексичному рівні найбільш помітними формами є слова-запозичення з корінних мов, які зазвичай знаходяться у вільному і частому вжитку у різновидах англійської мови зовнішнього кола (*Outer Circle Englishes*) без будь-якої вказівки на особливий статус. Слова-запозичення здебільшого з'являються в англійській мові в характерній хронологічній послідовності.

Найбільш ранніми запозиченнями були топографічні терміни – назви місць, річок та гір, взяті у корінного населення (наприклад, індійські топоніми в Північній Америці, аборигенні в Австралії та маорі в Новій Зеландії).

Невдовзі з'явилися назви місцевих рослин і тварин, які становлять значну частину слів, запозичених з місцевих мов: «dingo», «koala», «kookaburra» (Австралія); «kiwi», «kaori» (Нова Зеландія); «simba» (Східна Африка), «tsetse» (Південна Африка) тощо.

Предмети та звичаї, нові для британських поселенців, в основному ті, що пов'язані з культурою корінних народів, запозичувалися разом із формуванням уявлення про їх суть та особливості. Сюди Е. Шнайдер відносить:

- назви фізичних об'єктів: «tanoa» («bowl») (Фіджі), «nulla-nulla» («club»), «kylie» («boomerang») (Австралія), «hangi» («earth oven»), «waka» («canoe») (Нова Зеландія);
- їжа: «fufu» (Західна Африка), «ugali» (Східна Африка);
- одяг: «akwete» (Нігерія), «makgabe» (Ботсвана), «dhoti» (Індія);
- соціальний статус та звичаї: «bumiputra» («native»), «datok» («ruler») (Малайзія); «mana» («prestige») (Нова Зеландія);
- релігійна лексика та забобони: «taboo» (Полінезія), «tagathi» («witchcraft») (Південна Африка), «thahu» («curse») (Кенія) тощо [10].

Творче вкорінення цих слів в різновиди англійської мови свідчить про їх сполучуваність з англійським лексичним матеріалом на *словотворчому* рівні та формування так званих гібридних сполук. Прикладами є «talanoa session» («chat») (Фіджі), «hoisin sauce» (Гонконг), «whare boy» (Нова Зеландія), «pobat drums» (Малайзія), «dhobi-washed» (Індія). Мови корінних народів також чинять опосередкований вплив, призводячи до калькування, тобто дослівного перекладу фраз англійською мовою («lucky money», Гонконг) або відтворення культурних метафор («second burial»; «shell palm kernel for the fowls» («waste time in an unproductive activity»), Ігбо, Нігерія).

Загальноприйняті моделі словотворення, описані для стандартної англійської мови, також є ефективними для утворення нових лексичних одиниць у її різновидах. Однак Е. Шнайдер припускає, що в цих різновидах поєднання морфем для побудови нових складних слів є набагато більш поширеним, ніж редуційні типи скорочення та аббревіації слів [10]. Сюди належать:

- нові сполуки та гібридні поєднання: «dragonhead» («top leader of a triad») (Гонконг), «big father» («father's elder brother») (Фіджі), «sharemilk» (Нова Зеландія), «airflown» («freshly imported food») (Сінгапур), «cow-eater» (Індія), «blueground» («diamond-bearing ground») (Південна Африка), «wife inheritance» («widow inherited by brothers of the deceased husband») (Східна Африка), «motor park» («bus and taxi station») (Нігерія).

- деривація, тобто додавання словотвірних префіксів або суфіксів (як -y, -dom, -ism, de- та ін.): «mountie» (Канада), «cooliedom», «goondaism» (Індія), «overlisten», «impressment» («burden») (Кенія) тощо.

Тенденції розвитку нових різновидів англійської мови на *фонетичному* рівні узагальнити важче. Але існують фонетичні особливості, стереотипно пов'язані з певними регіонами. Відповідно, можна виділити регіональні та окремі загальні тенденції. Е. Шнайдер зазначає, що, наприклад, звук /a/ у «trar» та /ɔ/ у «strut» в першу чергу характеризують Кариби (хоча такі випадки також зустрічаються в Африці), /æ/ у «bath» характеризує Північну Америку, периферійний /i/ у словах на зразок «kit» та /u/ у «foot» в основному типові для Африки та Азії [10].

Цікаво, що тенденції вимови, поширені серед нових різновидів англійської мови, здебільшого є редуційними, тобто спрямованими на зменшення складнощів у вимові та відмінностей, що існують, скажімо, у британській англійській та її діалектах. Згадаємо широко розповсюджену тенденцію до ототожнення напружених та ненапружених (або «довгих» і «коротких») голосних. Так у багатьох азійських та африканських різновидах голосні у словах «beat» та «bit» звучать однаково.

Іншим широко розповсюдженим процесом модифікації голосних є монофтонгізація дифтонгів, особливо тих, що мають середньо-високий початок. Так дифтонги /eɪ/ та /oʊ/ в таких словах як «face» та «goat» втрачають свої властивості у різновидах багатьох регіонів (Кариби, Африка та Азія), а також у шотландському різновиді, де у таких словах вимовляються довгі монофтонги /e:/ та /o:/.

Приголосні вважаються більш стабільними і характеризуються меншою мінливістю, але тут заслуговують на увагу два типи «спрощення». Один із них сегментарний, що стосується зубних фриктивів англійської мови (у випадку буквосполучення *th*, що може вимовлятися як глухий звук /θ/ у слові «thing» та дзвінкий звук /ð/ у слові «this»). Типологічно, тобто при порівнянні мов у глобальному масштабі, ці рідкісні звуки відсутні у багатьох мовах. Тому у різновидах англійської мови вони систематично замінюються на /t, d/ або, рідше, на /s, z/. Інший тип – супraseгментарний, він стосується процесу, що має назву «спрощення групи приголосних». Кілька приголосних поспіль важко вимовити, тому поширена тенденція пропускати останній із двох кінцевих приголосних («tes'» замість «test» або «wes'» замість «west»). Таке явище часто зустрічається і в діалектах носіїв мови, але Е. Шнайдер доводить, що частота цього процесу безпосередньо корелює з кількістю контактів, завдяки яким формується мова. Тому це найчастіше відбувається у креольських діалектах [10].

Розглядаючи *граматичний* аспект розвитку різновидів англійської мови, науковці виділяють мовні зразки, поширені у діалектах країн внутрішнього кола (Inner Circle). Сюди відносять багаторазове заперечення (тобто використання більше ніж одного заперечного мовного засобу у реченні, наприклад, «I don't have nothing to do», використання заперечного прислівника «never» для простого минулого часу (Past Simple Tense): «I never called him yesterday», займенника «me» замість «I» для координування: «Me and John went there», та прикметників у ролі прислівників: «real good». Дж. Чемберз припустив, що існують «діалектні універсалії» – нестандартні мовні форми, поширені у всьому світі. Однак, саме поняття «діалектні універсалії» та їх приклади залишаються спірними [2].

Існує значна кількість граматичних зразків, які вважаються характерними для нових різновидів англійської мови. Е. Шнайдер пропонує таку їх класифікацію:

- упущення флективних суфіксів, наприклад, у дієсловах третьої особи однини –s («she drink milk», Філіппіни), в іменниках у множині (both area, Шрі Ланка);
- ігнорування дієслівних маркерів минулого часу («I did a lot of things – I laze about», «I go for movies», Сінгапур);
- утворення множини незлічувальних іменників, що робить їх злічувальними: «furnitures», «alphabets letters», «staffs», «equipments» (явище, поширене в Африці та Азії);
- розбіжності у правилах вживання артикля (його упущення та додавання), властиві азійським різновидам;
- вживання дієслів стану у тривалому часі («She is owning», Малайзія; «You must be knowing him», Індія);
- інверсія у так званих «вставних» запитаннях (imbedded questions), відсутність інверсії у питальних реченнях («I asked him where is he?», Пакистан; «What I must do?», Південна Африка);
- інваріантні розділові запитання: «You'll do the job, isn't it?» (Індія), «eh?» (Канада);
- упущення складових частин речень, особливо підмета, наприклад: «Can» (Сінгапур), «Is nice food» (Уганда), «Here is not allowed to stop» (Гонконг);
- редуплікація, в основному для посилення прикметників: «small-small», «different-different» (Індія), «same-same» (Азія) [10].

Щодо основного питання про те, як зазначені вище новоутворення виникають і поширюються, цікавим є зауваження Е. Шнайдера, що вони здебільшого починаються на межі між лексикою та граматикою. Окремі слова (часто дієслова) та семантично пов'язані групи слів починають використовуватись за певним зразком. Потім ця звичка закріплюється, стає регулярною і поширюється на інші слова, часто трансформуючись у загальне правило. Так, наприклад, в Америці та Новій Зеландії вживаються словосполучення на зразок «protest something» чи «appeal somebody», у Східній Африці – «pick somebody», а в Індії – «provide or present somebody something». Використання або упущення окремих прийменників можна віднести до тієї самої категорії: «discuss something» та «discuss about something», «different to», «different from», «different than» та ін. (азіатські та африканські різновиди англійської мови) [10]. Таким чином, уживання традиційних лексичних одиниць з незначними модифікаціями поступово переходить у звичку для мовців та стає передумовою формування нових мовних зразків.

Висновки. Отже, розглянувши механізм утворення та окремі особливості різновидів англійської мови у країнах світу, ми дійшли висновку, що будь-яка нова мовна форма чи мовний зразок може стати елементом нового різновиду. Існує значна кількість причин, чому певні форми закріплюються у вжитку, тоді як інші у подальшому не використовуються. Усі їх можна згрупувати у два типи. Внутрішні властивості мови (умови артикуляції, когнітивні принципи тощо) можуть зумовити перевагу певних форм перед іншими, їх більшу ефективність або забезпечити внутрішньосистемну узгодженість з іншими елементами. Зовнішньомовні соціолінгвістичні чинники (влада, престиж чи соціальна ідентичність) здебільшого визначають, які мовні форми поширюються у спільноті, оскільки мовці використовують їх для символізації соціальних відносин, реального чи бажаного членства в групі та інших установок.

У комплексі усі ці чинники сприяють утворенню нових різновидів англійської мови. Окремі їх ознаки беруть свій початок у місцевих діалектах, інші можуть бути результатом переходу з одного різновиду в інший, новоутворень та змін. На лексичному рівні запозичення з корінних мов, новоутворення, спричинені семантичним зсувом, словотворчими процесами на зразок складання основ, деривації, гібридизації та калькування, сприяють утворенню нових виразів. На фонетичному рівні виявлено редуційні процеси, збереження звуків та інші явища, які не завжди легко обґрунтувати. На граматичному рівні виділено більш поширені мовні явища, такі як нестандартні форми («діалектні універсалії»), а також новоутворення на межі лексики та граматики. Тому, у певному сенсі мова має власне життя. Вона розвивається за внутрішніми законами та принципами та утворює нові різновиди за сприянням об'єктивних чинників.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні характерних особливостей сленгової лексики в окремих різновидах англійської мови.

Література

1. Хоменко О. Роль англійської мови в умовах глобалізації. Гуманізація навчально-виховного процесу : Слов'янськ : ДДПУ, 2013. Вип. 61. С. 203-217.
2. Chambers J. K. Sociolinguistic Theory. Malden, MA, Oxford: Blackwell, 2003. 320 p.
3. Galloway N., Rose H. Incorporating Global Englishes into the ELT classroom. *ELT Journal*, 2018. Volume 72. Issue 1. P. 3–14. URL : <https://academic.oup.com/eltj/article/72/1/3/3064440> (дата звернення 15.03.2021).
4. Kachru B. World Englishes: approaches, issues and resources. *Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University Press, 1992. Volume 25. Issue 1. P. 1–14. URL : www.cambridge.org/core/journals/language-teaching (дата звернення 19.03.2021).
5. Kirkpatrick A. *World Englishes: Implications for International Communication and English Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 257 p.
6. Kretschmar W. R., Jr. *The Linguistics of Speech*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 296 p.
7. Labov W. *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. 362 p.
8. McArthur T. *The English Languages*. Cambridge :Cambridge University Press, 1998. 247 p.
9. Mufwene S. *The Ecology of Language Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 255 p.
10. Schneider E. W. *English Around the World*. New York: Cambridge University Press, 2011. P. 189-206.
11. Williams J. Non-native Varieties of English: A Special Case of Language Acquisition. *English World-Wide* 8: 161-199. URL : <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/eww.8.2.02wil> (дата звернення 20.03.2021).

References

1. Khomenko O. Rolj anghlijskoho movy v umovakh globalizaciji. Ghumanizacija navchaljno-vykhovnogho procesu : Slov'jansjk : DDP, 2013. Vyp. 61. S. 203-217.
2. Chambers J. K. Sociolinguistic Theory. Malden, MA, Oxford : Blackwell, 2003. 320 p.
3. Galloway N., Rose H. Incorporating Global Englishes into the ELT classroom. *ELT Journal*, 2018. Volume 72. Issue 1. P. 3–14. URL : <https://academic.oup.com/eltj/article/72/1/3/3064440> (data zvernennja 15.03.2021).
4. Kachru B. World Englishes: approaches, issues and resources. *Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University Press, 1992. Volume 25. Issue 1. P. 1–14. URL : www.cambridge.org/core/journals/language-teaching (data zvernennja 19.03.2021).
5. Kirkpatrick A. *World Englishes: Implications for International Communication and English Language Teaching*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 257 p.
6. Kretschmar W. R., Jr. *The Linguistics of Speech*. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 296 p.
7. Labov W. *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972. 362 p.
8. McArthur T. *The English Languages*. Cambridge :Cambridge University Press, 1998. 247 p.
9. Mufwene S. *The Ecology of Language Evolution*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 255 p.
10. Schneider E. W. *English Around the World*. New York: Cambridge University Press, 2011. P. 189-206.
11. Williams J. Non-native Varieties of English: A Special Case of Language Acquisition. *English World-Wide* 8: 161-199. URL: <https://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/eww.8.2.02wil> (data zvernennja 20.03.2021).